

OHJE HALLINTOKUNNILLE TALOUS- ARVION 2023 JA TALOUSSUUNNITEL- MAN 2024 - 2025 LAADINNASTA

Kunnat ja valtio valmistelevat parhaillaan taloussuunnitelmaraameja vuodelle 2023. Julkisen sektorin taloudellinen pohja vuonna 2023 näyttää tässä vaiheessa epävarmalta. Toisaalta vuosi näyttää myös vakaan, vaikkakin vaimean, talouskasvun vuodelta. Yritykset ovat monista ongelmista huolimatta selvinneet ja sopeutuneet Venäjän sodan käynnistämisiin talousseuraamuksiin. Myös palvelusektorin kysyntä ja kotimarkkinat ovat kannatelleet taloutta.

Tulevan kehityksen kannalta paljon riippuu nyt kuluttajien tulevaisuuden uskosta ja hyvinvoinnista, työllisyydestä, investointien vaikuttavuudesta ja tuottavuuskehityksen vahvistumisesta.

Kuntatalousohjelma 2023 – 2026

Keväällä 2022 työstetty kuntatalousohjelma kuvaa kuntatalouden tilaa vuonna 2021, Sanna Marinin hallituskauden loppuun ajoittuvia hallituksen kuntapäätöksiä sekä kuntatalouden painelaskelmaa tuleville vuosille.

Heti kehyskauden alussa tulee voimaan kaikkien aikojen mittavin julkisen sektorin rahojen, henkilöstön, omaisuuksien ja sopimusten uudelleenjärjestely sote- ja pelastustoimen palvelujen järjestämisvastuun siirtyessä hyvinvointialueille. Uudistus pienentää sekä kuntatalouden tuloja että menoja vuodesta 2023 lähtien.

Käyttötalouden ohella sote-uudistus muuttaa myös kuntien rahoituslaskelmaa ja kasvattaa kuntien suhteellista velkaantuneisuutta rajusti. Lisäksi uudistus vaikuttaa kuntatalouden tulevaisuudennäkymiin monella eri tavalla. TE-palvelu-uudistusta ei ole otettu julkisen talouden suunnitelman linjauksissa tai ennusteessa vielä huomioon.

Valtion koronatuki kunnille, poikkeuksellisen suuret rahoitustuotot kunnissa sekä ripeä verotuottojen kasvu ovat kuitenkin vahvistaneet kuntatalouden tilaa 2020–2021. Myös kuntatalouden kehitysarvio 2022–2026 on vahvistunut edellisistä ennusteista. Tästä huolimatta kuntataloudessa vallitsee keskipitkällä aikavälillä lievä rakenteellinen alijäämä eli tulot eivät riitä rahoittamaan kaikkia käyttötalouden menoja ja investointeja. Akuutti talouskriisi vaivaa kuitenkin vain pientä joukkoa kuntia. Painelaskelmien mukaan vaikein tilanne näyttäisi olevan alle 2 000 asukkaan kuntakoryhmässä.

Kokonaisuutena kuntatalous saavuttaa hallituksen sille asettaman nimellisen rahoitusasematavoitteen vuonna 2023 (nettoluotonanto -0,5 % suhteessa bruttokansantuotteeseen). Julkisen talouden tilaan kohdistuu kuitenkin poikkeuksellisen paljon alasuuntaisia riskejä, jotka voivat heikentää julkisen sektorin tulokehitystä tai lisätä kehyskauden uudistusten kustannuksia odotettua enemmän. Koronapandemian sekä lakko- ja turvallisuusuhkien ohella kuntien toimintaan on vaikuttanut jo pitkään väestön ikääntyminen ja kasvava palvelutarve, maassamuutto sekä yhä voimistuva työvoimapula.

1. TALOUSARVIO

Valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavan vuoden talousarvio sekä taloussuunnitelma kolmivuotiselle suunnitelmakaudelle. Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi. Kunnanhallitus hyväksyy suunnittelukehykset ja talousarvion laadintaohjeet. Laadintaohje on kunnan toimielimiä ja viranhaltijoita sitova ohje toiminnallisten tavoitteiden asettamisesta, talouden suunnitteluperusteista, menettelytavoista ja valmistelun aikataulusta.

Talousarvio jakautuu toiminnallisesti käyttötalous- ja investointiosaan ja talouden näkökulmasta tuloslaskelma- ja rahoitusosaan.

1.1. Käyttötalousosa

Käyttötalousosassa esitetään juoksevasta toiminnasta aiheutuvat menot ja tulot tulosalueittain. Tulostulosten tulisi selvästi mitata tehtävien tuloksellisuutta ja mittareita tulisi olla riittävästi kattavan kuvan saamiseksi toiminnasta. Tulosalueelle talousarviossa hyväksytään määräraha, tuloarvio sekä esitetään niiden erotus.

Käyttötalouden valtionosuuksia ei sisällytetä tulosalueen tuloihin. Ne käsitellään tuloslaskelmassa.

Käyttötalousosassa esitetään sitovasti vuodelle 2023 toiminnalliset ja mitattavat tavoitteet. Talousarvion tavoitteet johdetaan voimassa olevasta kuntastrategiasta. Kuntastrategian panopistealueet tulevilla vuosilla ovat:

- 1) Vesannon lukion kehittäminen,
- 2) luonto vetovoimatekijänä, luovuuden ja hyvinvoinnin lähteenä,
- 3) yhteisöt ja verkostot voimavarana,
- 4) erilainen ja omanlainen Vesanto ja
- 5) omavarainen Vesanto.

Suunnitelmapoistot ja vyörytyserät lasketaan taloustoimistossa. Hallintokuntien väliset sisäisiä eriä koskevat tiedot vuodelle 2023 toimitetaan taloustoimistoon 17.9.2022 mennessä, jonka jälkeen ne viedään keskitetysti taloussuunnitteluohjelmaan.

Käyttötalousosa sitoo hallintokuntia sitovuustasolla (osasto 3 eli tulosalue) **toimintamenot/toimintatuotot yhteensä tasolla valtuustoon nähden**. Karkea käyttösuunnitelma tehdään talousarvion yhteydessä. Näin talousarvioon kirjattavat menot ovat jo tarkasti mietittyjä. Käyttösuunnitelmilla toimielimet jakavat määrärahat ja tuloarviot tulosyksiköille (käyttötalous- osa) ja kohteille (investointiosa) osamäärärahoiksi sekä asettavat tarkennetut tavoitteet. Tarkka käyttösuunnitelma tavoitteineen on kunnanhallituksen ja sivistyslautakunnan päätettävissä vuoden 2023 alkupuolella.

1.2. Investointiosa

Investointiosassa esitetään määrärahat kunnan käyttöomaisuushankintoihin. Investointiosassa esitetään toimielimille määrärahat ja tuloarviot hankkeittain tai hankeryhmittäin. Hankkeen tuloissa esitetään myös hankkeeseen saatava valtionosuus. Investointiosassa tulee myös selvittää ja **tehdä liitteeksi selkeä laskelma hankkeen vaikutuksista käyttötalouteen**. Hankkeen osalta talousarviossa esitetään talousarviovuoden määräraha, arvioitu tulomäärä sekä niiden erotus. **Investoinneissa noudatetaan tarkkaa kokonaisharkintaa ja niissä huomioidaan kehittämistarpeet.**

Investointiosaan merkitään hankkeet, jotka ylittävät **10 000 euron aktivointirajan**. Alle 10 000 euron hankkeet (alv 0 %) merkitään siis käyttötalouskuluksi.

Investointeja koskevat esitykset tulee toimittaa taloustoimistoon 17.9.2022 mennessä, jossa ne viedään taloussuunnitteluun ja käyttöomaisuuskirjanpitoon budjetointia ja poistojen laskentaa varten.

2. TALOUSSUUNNITELMA

Talousarvio on kytkettävä pitkäntähtäyksen taloussuunnitelmaan. Taloussuunnitelmavuosia on kaksi (2) talousarviovuoden lisäksi. Myös taloussuunnitelman tavoite- ja toteuttamisosan teksti on **ehdottomasti tarkastettava ja ajantasaistettava** hallintokunnissa sekä esitettävä kunnanhallitukselle vuosittain.

Kuntalain 110 §:n mukaisesti sitä, että kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Kunnan tulee taloussuunnitelmassa päättää yksilöidyistä toimenpiteistä, joilla alijäämä mainittuna ajanjaksona katetaan. Vesannon kunnanvaltuusto on hyväksynyt vuosille 2020-2023 talouden tasapainotusohjelman, joka sitoo hallintokuntia.

Vuodelle 2023 kunnanhallitus esittää, että talousarvio laaditaan 0 % nousulla.

3. MÄÄRÄRAHOJEN JA TULOERIEN LASKEMISESTA

3.1. Henkilöstömenot

Palkkakustannukset:

KT, JAU ja JUKO ovat päässeet erillissopimukseen kunta-alan uusista työ- ja virkaehtosopimuksista 2022-2025. Kuntien ja kuntayhtymien lisäksi ratkaisua sovelletaan myös hyvinvointialueella tällä hetkellä työskentelevään ja palkattavaan henkilöstöön. Sopimuskausi on 1.5.2022–30.4.2025. Kolmen vuoden sopimuskaudella työvoimakustannukset nousevat korkoa korolle laskien keskimäärin 8,79 prosenttia. Vuonna 2022 kustannukset nousevat keskimäärin 1,76 prosenttia. Vuonna 2023 nousua on vähintään keskimäärin 3,05 prosenttia ja vuonna 2024 vähintään keskimäärin 3,11 prosenttia. Vesannon kunnassa palkkakustannukset nousevat keskimäärin 3,11 prosenttia. Tämä aiheuttaa haasteen suhteessa tiedossa oleviin tuloihin.

3.2. Tavaroiden ja palvelujen ostot sekä investoinnit/arvonlisäverolaki

Käyttötalous- ja investointimäärärahoihin ei pääsääntöisesti (lukuun ottamatta vähennysrajoitusten alaisia sekä vähennys- ja palautusjärjestelmän ulkopuolisia toimintoja) tule sisällyttää arvonlisäveroa. Euroopan yhteisön rakennerahastoista osarahoitettavissa hankkeissa arvonlisävero on hyväksyttävä kustannus (tukikelpoinen meno), jos tuensaaja on maksanut veron ja se on jäänyt hänen lopulliseksi kustannukseksi (KHO 1998 T 825).

3.3. Valtionosuudet

Kuntien peruspalvelujen valtionosuus on noin 2,7 miljardia euroa vuonna 2023. Edelliseen julkisen talouden suunnitelmaan verrattuna kunnan peruspalvelujen valtionosuuden kehystaso nousee vuodesta 2023 alkaen noin 400 miljoonalla eurolla. Muutosta selittää pääasiassa edelliseen kehyspäätökseen liittyvä valtionosuuden kehystason noin 344 miljoonan euron korjaus.

Valtionosuuksissa on huomioitu kuntien valtionosuuksien tason pysyvä alentaminen 24 miljoonalla eurolla, joka on osa hallituksen päättämiä uudelleenkohdennuksia. Lisäksi kuntien yhdistymisavustuksien tasoa alennetaan 9 miljoonalla eurolla vuodesta 2023 lähtien, eikä kuntien digitalisaation edistämiseen osoiteta rahoitusta vuonna 2023. Nämä vähentävät peruspalvelujen valtionosuutta yhteensä 43 miljoonaa euroa vuonna 2023 ja 33 miljoonaa euroa vuodesta 2024 lähtien.

Hallituskauden kääntyessä kohti loppuaan kuntiin kohdistuvat tehtävien lisäykset ja laajennukset on pääosin jo tehty. Valtionosuuden lisäyksiä kohdennetaan oppivelvollisuuden laajentamiseen ja varhaiskasvatustalouden muutokseen liittyvään varhaiskasvatukseen tukeen. Lisäksi valtionosuuden tasossa on otettu vuodesta 2023 alkaen huomioon uusina lakisääteisinä tehtävinä alueelliset opiskelijahuollon yhteistyöryhmät sekä kuntien velvollisuus laatia opiskeluhuoltosuunnitelmat.

Opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuuksia kasvattavat muun muassa lisääntynyt maahanmuutto sekä ammatillisen koulutuksen rahoituspohjan vahvistaminen.

Valtiovarainministeriö on julkaissut keväällä 2022 taloussuunnittelun tueksi alustavat laskelmat vuoden 2023 valtionosuusrahoituksesta. Alustavien laskelmien mukaan Vesannon kunta saa valtionosuuksia 2.273.000 €. Ennusteen mukaan vuoden 2024 valtionosuus on 2.390.000 € ja vuoden 2025 valtionosuus on 2.497.000 €.

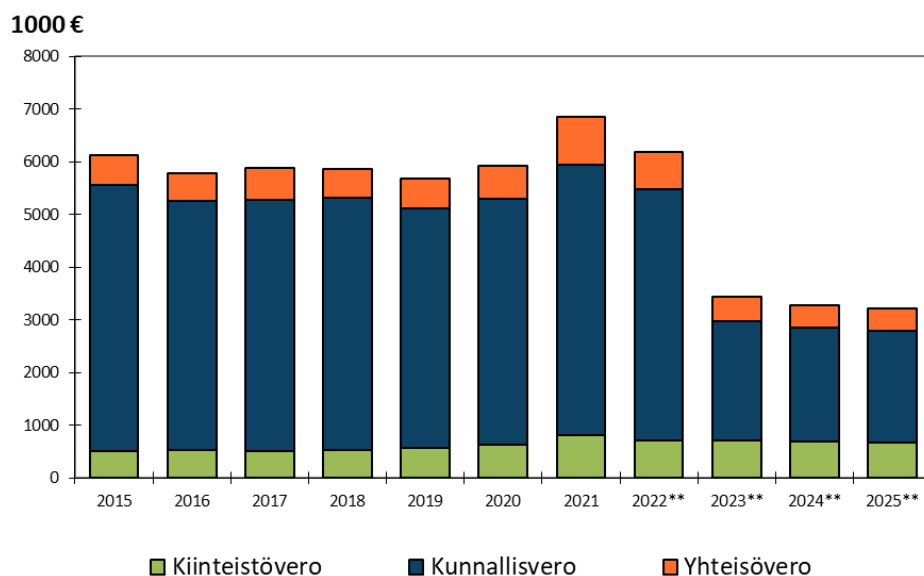
3.4. Verotulot

Vesannon kunnan tuloveroprosentti oli vuonna 2021 22 %. Vuoden 2022 tuloveroprosentti on 21,75 % Hyvinvointialueen rahoittamiseksi kaikkien kuntien veroprosenttia leikataan 12,64% (HE68/2022). Kuntaliiton veroennustekehikon mukaan Vesannon tuloveroprosentti on vuosina 2023 – 2024 9,11 %. Kunnanvaltuusto ei siis erikseen päättä vuosien 2023 - 2024 tuloveroprosentista. Kunnan tulee ilmoittaa uusi leikattu prosentti Verohallinnolle viimeistään to 17.11.2022.

Oheisesta taulukosta ilmenee Vesannon kunnan verotulokertymät sekä verojen muutosprosentit.

Vesanto					1 000 €
Yhteenveto					
TILIVUOSI	2021	2022**	2023**	2024**	2025**
Verolaji					
Kunnallisvero	5 556	5 250	2 540	2 472	2 461
<i>Muutos %</i>	12,8	-5,5	-51,6	-2,7	-0,4
Yhteisövero	973	781	517	467	487
<i>Muutos %</i>	46,6	-19,7	-33,8	-9,7	4,3
Kiinteistövero	878	783	783	783	783
<i>Muutos %</i>	30,2	-10,8	0,1	0,0	0,0
VEROTULO KIRJATTAVA	7 406	6 814	3 841	3 723	3 732
<i>Muutos %</i>	18,2	-8,0	-43,6	-3,1	0,2
<i>Taulukoiden luvut on esitetty käyvin hinnoin, eli inflaation vaikutusta ei ole eliminoitu</i>					
Kuluttajahintaindeksi, 2000=100	126,2	127,9	129,7	131,6	134,5
<i>Kuluttajahintaindeksin muutos</i>	1,5	1,7	1,8	1,9	2,9
Peruspalvelujen hintaindeksi	138,2	140,5	142,9	145,4	148,0
<i>Peruspalv. hintaindeksin muutos</i>	2,9	2,4	2,4	2,5	2,6

Kunnan arvioitu reaalin verotulo 2015-2025

3.5. Maksutulot

Maksuperusteet tulee valmistella hallintokunnissa ja tuoda valtuuston päätettäväksi lokakuun aikana ja uudet maksut tulee huomioida myös oikean suuruisina vuoden 2023 talousarvioesityksessä.

4. SISÄISET MENOT JA TULOT, SUMU-POISTOT, VYÖRYTYSERÄT

Käyttöomaisuuden poistoja ja keskushallinnon vyörytyseriä hallintokuntien ei tarvitse laskea, vaan ne lasketaan keskitetysti kirjanpidossa. Sisäiset menot ja tulot kuitenkin tulee laskea ja merkitä talousarvioehdotukseen ja huolehtia siitä, että sisäistä kuluja vastaava erä tulee merkityksi myös tulopuolelle talousarviossa. Samoin vyörytyserien osalta, jotka hallintokunnat itse merkitsevät talousarvioon.

5. VERTAILU

Talousarvioehdotuksessa tulee olla vuoden 2023 talousarvioluvut, vuoden 2022 talousarvioluvut ja vuoden 2021 tilinpäätösluvut euroina.

6. TALOUSARVIO JA -SUUNNITTELUVUODET EUROINA

Talousarviovuosi 2023 ja suunnitteluvuodet 2024 ja 2025 tehdään ja syötetään kymmenen euron tarkkuudella ohjelmaan. 2024 ja 2025 suunnitteluvuodet syötetään tasolla menot/tulot sitovuustasoittain.

7. MUUT HUOMIOIVAT ASIAT

Talousarviovuonna 2023 ja suunnitteluvuosina 2024 ja 2025 on huomioitava, että HYTE-työn sekä osa työllisyyden kuluista siirtyy kunnahallitukselle ja ruokapalvelut siirtyvät sivistystoimeen.

8. TALOUSARVIOEHDOTUSTEN JÄTTÄMISEN AIKATAULU

Lautakuntien käsittelemät ja hyväksymät täydelliset talousarvio- ja taloussuunnitelmaesitykset ohjeiden mukaisina on **jätettävä**

- **talousarvioehdotuksensa 15.10.2022 mennessä kunnanjohtajalle**
- **taloustoimistoon edelleen valmistelua varten viimeistään 29.10.2022**
- **ehdotus esitellään kunnanhallitukselle 17.11.2022 talousarvioseminaarissa. Kukin hallintokunta esittelee oman TA-ehdotuksensa**
- **kunnanhallitus käsittelee lautakuntien talousarviot 21.11.2022**
- **kunnanvaltuusto käsittelee talousarvion 19.12.2022.**

Vesanto 20.6.2022

Pia Harmokivi
Kunnanjohtaja

Mirikka Ronkanen.
Kunnansihteeri